

AYÇİÇEĞİ RAPOR-2018

Ülkemizde ekimi ve üretimi en fazla yapılan yağlı tohum bitkisi ayçiçeğidir. Adaptasyon kabiliyetinin yüksek olması, kuru ve sululu koşullarda yetiştirilebilmesi, ekiminden hasadına kadar mekanizasyona uygun olması ayçiçeği tarımının üstün özellikleridir. Ayrıca tohumunda bulunan yüksek orandaki yağ (%40-55) birim alandan elde edilen yağ miktarının yüksek olması, yağ maliyetinin ise düşük olmasına neden olmaktadır. Ayçiçek yağının yemeklik kalitesinin de yüksek olması, tüketimin fazla olmasını sağlamaktadır. Ayçiçeği ülkemizin bitkisel yağ üretiminin yaklaşık %70'ini, toplam sıvı yağ tüketiminin yaklaşık %80-90'unu, toplam yağ kullanımının ise 1/3'ünü tek başına karşılamaktadır. Ayçiçeği üretimimizin 2/3'ü kuru koşullarda gerçekleştirilmektedir. Üretimin bu özelliği nedeniyle verim sululu koşullarda yapılan üretime göre daha düşük olmakta, tane ve yağ verimi istenilen düzeyde olmamaktadır.

Ayçiçeğinden % 40-45 oranında elde edilen küspesi, % 30-40 oranında protein içermekte olup, değerli bir yem olarak hayvan beslenmesinde de kullanılmaktadır. Ayçiçeği yağ, sabun ve boya sanayinde değerlendirilmekte, sapları da yakacak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca ayçiçeği çerezlik olarak da tüketilmekte olup, dünya ayçiçeği üretiminin % 2,6'sı çerezlik olarak tüketilmektedir. Türkiye'de 2017 yılı ayçiçeği üretiminin % 8,37'si çerezlik olarak üretilmiştir.

Çizelge-1. Türkiye'de Yağlık ve Çerezlik Ayçiçeği Ekim Alanı-Üretim-Verim

YIL	Ayçiçeği Tohumu (Yağlık)			Ayçiçeği Tohumu (Çerezlik)			Toplam	
	Ekilen Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (kg/da)	Ekilen Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (kg/da)	Ekilen Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)
2004	4.800.000	800.000	167	700.000	100.000	143	5.500.000	900.000
2005	4.900.000	865.000	177	760.000	110.000	145	5.660.000	975.000
2006	5.100.000	1.010.000	198	754.000	108.000	143	5.854.000	1.118.000
2007	4.857.000	770.000	159	689.778	84.407	126	5.546.778	854.407
2008	5.100.000	900.387	177	700.000	91.613	133	5.800.000	992.000
2009	5.150.000	960.300	186	690.000	96.825	140	5.840.000	1.057.125
2010	5.514.000	1.170.000	212	900.000	150.000	167	6.414.000	1.320.000
2011	5.560.000	1.170.000	210	997.000	165.000	166	6.557.000	1.335.000
2012	5.046.160	1.200.000	238	1.000.000	170.000	170	6.046.160	1.370.000
2013	5.202.600	1.380.000	265	895.239	143.000	160	6.097.839	1.523.000
2014	5.524.651	1.480.000	269	1.049.925	157.900	152	6.574.576	1.637.900
2015	5.689.950	1.500.000	264	1.163.224	180.700	155	6.853.174	1.680.700
2016	6.167.800	1.500.000	244	1.033.281	170.716	166	7.201.081	1.670.716
2017	6.813.976	1.800.000	264	982.241	164.385	168	7.796.217	1.964.385

Kaynak: TÜİK

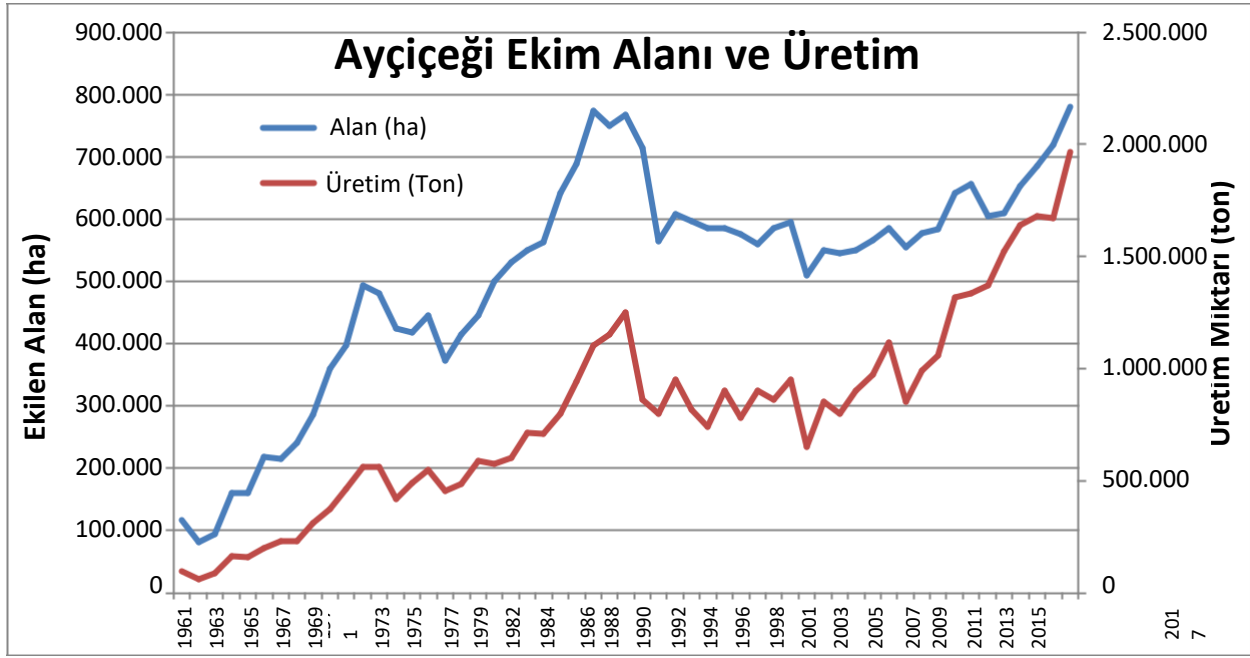
Türkiye'de yıllara göre değişmekle beraber ayçiçeği üretiminin %10'unu çerezlik ayçiçeği oluşturmaktadır.

Ayçiçeği ekiminde çiftçiye verilen destekler etkili olmaktadır. Türkiye'nin ayçiçeği ihtiyacını önemli ölçüde karşılayan Marmara Bölgesi'nde ayçiçeği, kuru koşullarda buğday ile ekim nöbetine girmektedir. Buğday/ayçiçeği fiyatlarına göre ekim alanlarında ve üretiminde dalgalanmalar olmaktadır. Trakya ve Marmara Bölgesi'nde üreticiler ayçiçeği fiyatlarından ve yapılan desteklemelerden hoşnut olmadığında ekim nöbetinde 1 yıl buğday 1 yıl ayçiçeği ekim nöbeti yerine 2 yıl buğday, 1 yıl ayçiçeği ekerek ayçiçeği ekiliş ve üretim değerlerinde önemli sapmalara neden olabilmektedirler. Bunun önüne geçebilmek için buğday, yağlı tohum (ayçiçeği) destekleme paritesinin yağlı tohumlu bitkiler lehine en az 1'e 2,5 ve 3,0 gibi değerlere ulaşması gerekmektedir. Ege Bölgesi'nde ise buğday-arpa hasadını takiben ayçiçeği tarımının daha geniş olarak yer alması, ayrıca yine pamuk öncesi kolza üretimi ile şeker pancarı ve tütün üretim alanlarındaki muhtemel daralma ile ortaya çıkacak alanlarda ayçiçeği ve kolza üretimine önem verilmesi, 800-900 bin tonu aşan bitkisel yağ açığımızın kapatılmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Çizelge-2. Türkiye'de Ayçiçeği Ekilen Alan- Üretim

YIL	Ekilen Alan (ha)	Üretim (ton)	YIL	Ekilen Alan (ha)	Üretim (ton)	YIL	Ekilen Alan (ha)	Üretim (ton)
1961	117.600	96.700	1981	500.000	575.000	2001	510.000	650.000
1962	81.300	60.000	1982	530.000	600.000	2002	550.000	850.000
1963	94.000	87.000	1983	550.000	715.000	2003	545.000	800.000
1964	160.000	165.000	1984	562.803	710.000	2004	550.000	900.000
1965	160.000	160.000	1985	642.499	800.000	2005	566.000	975.000
1966	218.000	200.000	1986	688.727	940.000	2006	585.400	1.118.000
1967	215.000	230.000	1987	773.937	1.100.000	2007	554.678	854.407
1968	240.000	230.000	1988	749.750	1.150.000	2008	577.958	992.000
1969	285.500	310.000	1989	767.000	1.250.000	2009	583.979	1.057.125
1970	360.000	375.000	1990	714.599	860.000	2010	641.343	1.320.000
1971	396.000	465.000	1991	564.620	800.000	2011	655.700	1.335.000
1972	493.000	560.000	1992	607.588	950.000	2012	605.000	1.370.000
1973	481.000	560.000	1993	596.061	815.000	2013	609.622	1.523.000
1974	425.000	420.000	1994	586.000	740.000	2014	653.323	1.637.900
1975	418.000	488.000	1995	585.000	900.000	2015	685.174	1.680.700
1976	445.000	550.000	1996	575.000	780.000	2016	718.317	1.670.716
1977	373.000	455.000	1997	560.000	900.000	2017*	779.621	1.964.385
1978	415.000	485.000	1998	586.000	860.000	2018**	795.215	2.000.000
1979	445.000	590.000	1999	595.000	950.000	* TÜİK		
1980	575.000	750.000	2000	542.000	800.000	** ZMO Tahmin		

Kaynak: FAOstat

Grafik-1 Ayçiçeği Ekim Alanlarımız ve Üretim

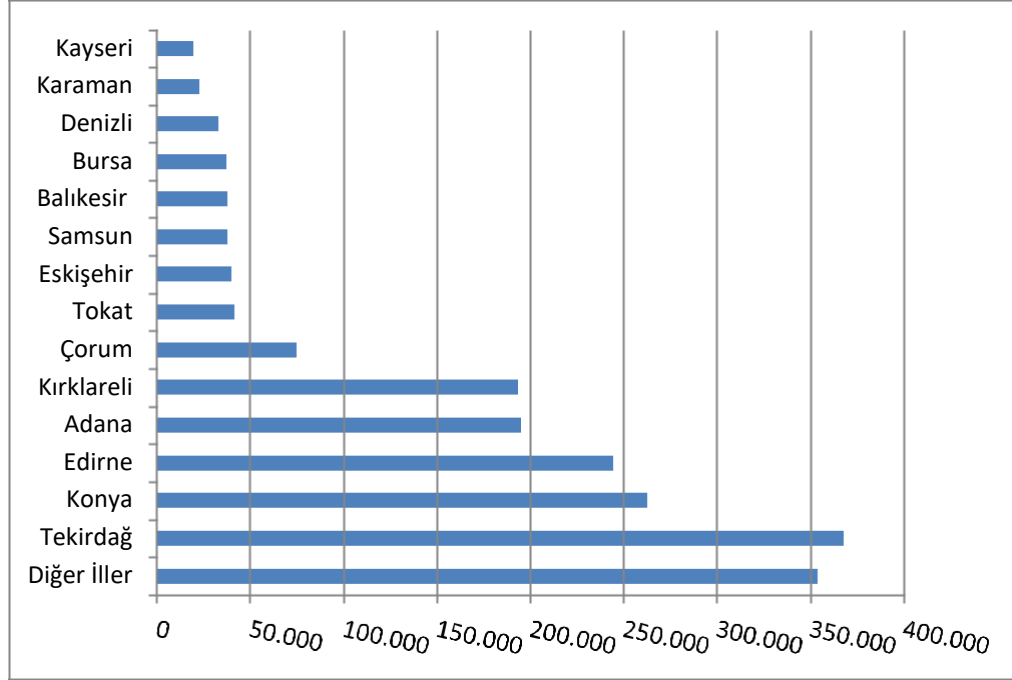
İç Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi'nden sonra ayçiçeği ekimi bakımından ikinci sırada yer almaktadır. İç Anadolu Bölgesinde kuru koşullarda ayçiçeği üretimi yapılmakta ise de özellikle şeker pancarı üretim alanlarında ekim nöbetine girerek sulu koşullarda da üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda ayçiçeği ekimi Akdeniz Bölgesi'nde yaygınlaşmıştır. Bu bölgede özellikle taban olmayan eğimli arazilerde şubat-mart aylarında ayçiçeği ekimi yapılmakta ve temmuz ayında hasat edilmektedir. Hasadın erken yapılması özellikle bu dönemde atıl durumda bulunan yağ fabrikalarının gereksinimini karşılamak bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca üretim sezonunun ilk ayçiçeğini (turfanda) ürünü olduğu için alım fiyatları da yüksek olmaktadır. Bu durum hem bölge çiftçisinin, hem de yağ sanayiinin lehine bir durum oluşturmaktadır. Bu özelliğiyle ayçiçeği, başta Marmara ve İç Anadolu bölgesi olmak üzere Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Ege bölgelerinde ekim alanını genişletme ve üretimi artırma potansiyeli mevcuttur.

Çizelge-3. İllere Göre Ayçiçeği Üretim Miktarı(ton)

İller	2013		2014		2015		2016		2017	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Tekirdağ	211.671	13,9	260.753	15,92	267.012	15,89	283.838	16,99	368.125	18,74
Konya	266.775	17,52	268.751	16,41	217.634	12,95	212.312	12,71	263.008	13,39
Edirne	175.857	11,55	258.568	15,79	226.573	13,48	222.064	13,29	244.655	12,45
Adana	100.677	6,61	89.565	5,47	134.361	7,99	166.524	9,97	195.225	9,94
Kırklareli	146.682	9,63	165.206	10,09	188.998	11,25	170.278	10,19	193.784	9,86
Çorum	47.739	3,13	38.297	2,34	53.189	3,16	59.069	3,54	75.157	3,83
Tokat	47.096	3,09	33.740	2,06	41.593	2,47	39.306	2,35	41.549	2,12
Eskişehir	43.101	2,83	35.520	2,17	29.281	1,74	30.553	1,83	39.993	2,04
Samsun	33.018	2,17	27.652	1,69	39.083	2,33	35.546	2,13	38.253	1,95
Balıkesir	27.837	1,83	26.483	1,62	30.609	1,82	30.555	1,83	37.923	1,93
Bursa	27.471	1,8	30.463	1,86	31.548	1,88	37.764	2,26	37.382	1,90
Denizli	37.263	2,45	45.996	2,81	36.144	2,15	32.155	1,92	32.900	1,67

Karaman	21.015	1,38	19.632	1,2	20.504	49,3	16.485	0,99	22.979	1,17
Kayseri	15.092	0,99	14.035	0,86	19.853	6,8	20.361	1,22	19.676	1,00
Diğer İller	321.706	21,14	323.239	19,73	344.318	26,42	313.906	18,78	353.776	18,00
TOPLAM	1.523.000	100	1.637.900	100	1.680.700	100	1.670.716	100	1.964.385	100,00

Kaynak: TÜİK

Grafik-2 İllere Göre Ayçiçeği Üretim Miktarı(ton)

Çizelge-4. Ayçiçeği Tohumluk Üretim ve Dış Ticareti

Yıl	Üretim Miktarı (ton)	İthalat Miktarı (ton)	İhracat Miktarı (ton)
2005	6.522	125	3.271
2006	7.670	160	4.666
2007	6.190	266	4.958
2008	8.727	340	5.466
2009	9.298	529	4.719
2010	11.854	387	8.017
2011	14.137	196	10.810
2012	14.732	157	11.646
2013	18.756	186	10.292
2014	23.769	295	16.137
2015	17.494	571	10.719
2016	21.757	1.292	16.312
2017	28.022	752	19.385

Kaynak: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü

Ayçiçeği tohumluklarının tamamı denecek kısmı özel sektör tarafından üretilmektedir.

Ayçiçeği Destekleme Politikaları:

İlçe bazlı “havza” desteklemeleri kapsamında 944 ilçeden 272’sinde destekleme kapsamındadır. Çiftçi Kayıt Sistemi’ne (ÇKS) dâhil olan çiftçilere 2018 yıllı Fark Ödemesi Desteği Birim Miktarı 40 kr/kg, Mazot desteği 19 TL/da ve Gübre desteği 4 TL/da olmak üzere toplamda 23 TL/da ödenmektedir.

Dünya’da Ayçiçeği Üretimi

Ayçiçeğinin linoleik asit değeri yüksek olmasına rağmen Dünya’da yüksek oleik yağ aside sahip ayçiçeğine talep sürekli artmaktadır. Oleik asidi yüksek ayçiçeği yağı, hem kızartmalarda linoleik asitli ayçiçeğine göre daha fazla kullanılmakta, hem de daha sağlıklı ve kaliteli bir yağdır. ABD de tüketici talebi sonucunda ortaya çıkan oleik asidi yüksek ayçiçeği yağında, daha çok orta yüksek yağ asidine sahip (%60-65) ayçiçeği tarımı daha çok önem kazanmıştır. Üretimi, son 5 yılda yaklaşık olarak 10 kat artmıştır. Ancak son yıllarda orta yüksek ayçiçeğinin yanında, yüksek-oleikli ayçiçeği yağına olan talep bu tür çeşitlerinin ekim alanının da artmasını sağlamıştır. Bu türde oleikasit oranı % 85 ve üzeri yüksek oleik olarak adlandırılırken, linoleikasit oranı sadece % 5-10 seviyesindedir. ABD’nin aksine, Avrupa da ise, hem üretim hem de tüketimde yüksek oleik içerikliler daha ön planda olup, ileriki yıllarda daha büyük artış göstereceği tahmin edilmektedir. Dünyada en fazla sırasıyla Fransa (% 75), İspanya (% 30-40), Arjantin (% 10), Macaristan (% 10), İtalya (% 5) ve Almanya’da (% 30) üretilmektedir.

Dünya’da ayçiçeği pazarına hâkim ve tüketici bilincinin yüksek olduğu ülkelerde oleik tip tüketim, dolayısıyla üretimin son yıllarda büyük bir hızla artmaktadır. Ülkemizde çok kısa zamanda oleik asidi yüksek ayçiçeği tarımı çalışmalarına başlanmalıdır.

Ayçiçeği tarımı dünyada en fazla Ukrayna, Rusya ve Arjantin’de yapılmakta olup 2016 yılında dünyada ki üretimin % 58,38’i gerçekleştirmişlerdir. Türkiye’nin ise dünya ayçiçeği üretiminde ki payı 2016 yılında %3,53’dür.

Çizelge-5. Ülkelerin Ayçiçeği Üretimi (Ton)

ÜLKELER	1961	1970	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2016%
Ukrayna					3.457.400	6.771.500	11.181.120	13.626.890	28,78
Rusya					3.918.549	5.344.821	9.280.296	11.010.197	23,26
Arjantin	585.000	1.140.000	1.650.000	3.900.000	6.069.655	2.232.034	3.158.290	3.000.367	6,34
Çin	61.000	70.000	909.700	1.338.736	1.954.141	2.298.000	2.698.113	2.587.422	5,47
Romanya	481.400	769.587	800.600	556.242	720.871	1.262.926	1.785.771	2.032.340	4,29
Bulgaristan	301.000	406.887	379.950	388.560	425.369	1.536.321	1.699.228	1.873.677	3,96
Türkiye	96.700	375.000	750.000	860.000	800.000	1.320.000	1.680.700	1.670.716	3,53
Macaristan	109.964	95.509	455.915	683.706	483.649	969.718	1.556.976	1.534.959	3,24
ABD	17.000	85.785	1.697.000	1.032.000	1.607.730	1.240.830	1.326.180	1.204.170	2,54
Fransa	12.201	56.830	245.400	2.430.000	1.833.082	1.640.837	1.186.913	1.189.832	2,51
Diğer Ülkeler	5.152.799	7.046.118	6.767.761	11.516.315	5.279.104	6.836.168	8.815.732	7.614.466	16,08
TOPLAM	6.817.064	10.045.716	13.656.326	22.705.559	26.549.550	31.453.155	4.4369.319	4.7345.036	100,0

Kaynak: FAOstat

Türkiye’nin ayçiçeği dış ticaret verilerine göre 2017 yılında 595.501 ton ayçiçeği ihracatı yapılır iken 2.266.261 ton ayçiçeği ithalat edilmiştir. 2002-2018 yıllarında ithalat %499 oranında artmış ve bu ithalat karşılığında 15.646.602.900 dolar yabancı ülke çiftçilerinin refahı için ödenmiştir.

Çizelge-6. Türkiye'nin Ayçiçeği Dış Ticareti

Yıl	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
2000	42.893.190	26.832.227	906.286.860	173.534.129
2001	26.625.626	18.573.820	369.698.839	111.915.467
2002	13.643.377	12.411.361	282.002.462	101.632.461
2003	32.848.795	31.171.805	748.844.214	220.089.550
2004	23.173.358	26.984.456	911.807.466	261.641.461
2005	32.362.753	38.572.072	976.706.499	332.169.143
2006	110.054.531	108.399.368	1.197.809.190	399.206.153
2007	42.909.003	63.336.363	1.133.437.679	464.165.382
2008	106.667.700	195.035.170	1.071.522.041	1.060.612.784
2009	125.539.491	146.920.775	1.114.162.358	755.439.439
2010	100.252.941	159.636.909	1.353.011.001	739.472.698
2011	237.813.638	419.915.999	1.944.182.465	1.360.886.520
2012	312.896.951	517.970.359	2.225.829.216	1.617.458.389
2013	378.980.656	596.458.932	1.804.946.446	1.533.902.073
2014	697.815.573	899.887.431	2.158.859.600	1.820.246.817
2015	655.423.289	758.138.271	1.938.171.830	1.539.607.490
2016	653.698.940	758.443.795	1.902.405.500	1.447.545.246
2017	595.501.657	687.038.049	2.266.261.247	1.203.486.976
2018	343.028.037	391.757.295	1.688.541.702	789.040.318

Kaynak: TÜİK

Ayçiçeği ile ilgili dış ticaret değerleri çizelgede yer almakla birlikte, bu değerlerin daha iyi anlaşılabilmesi için detay bilgilere ihtiyaç bulunmaktadır. Ayçiçeği ticaretinde üç farklı formu karşımıza çıkmaktadır. Bunlar ayçiçeği tohumu, yağı ve küspesidir.

Çizelge-7. Ayçiçeğinin Değişik Formlarının Dış Ticaret Miktarı (Ton)

YIL	İhracat				İthalat			
	Tohum	Yağ	Küspe	Toplam	Tohum	Yağ	Küspe	Toplam
2014	33.351	664.077	388	697.816	556.909	829.157	772.794	2.158.860
2015	30.618	617.924	6.882	655.423	340.326	798.170	799.676	1.938.172
2016	47.498	599.663	6.538	653.699	382.329	738.405	781.671	1.902.406
2017	57.328	537.492	681	595.502	640.442	660.682	965.137	2.266.261
2018*	36.356	344.092	11.128	391.576	626.723	419.288	722.232	1.768.243

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

Türkiye 2017 yılında 595 bin tonluk ihracata karşılık, 2.3 milyon tona yakın ithalat yapmıştır. Bu genel rakamların ayrıntısına bakıldığında, özellikle ayçiçeği küspe ve katı atıklarının yaklaşık 1 milyon ton olduğu görülmektedir. Küspe ve katı atık ithalatı, 2018 yılının ilk 10 ayında 700 bin tonu geçmiştir.

Miktar bazındaki bu verilerin değer olarak karşılığını baktığımızda 2017 yılında 687 nin \$'lık ihracata karşılık, 1.2 milyon \$'lık ithalat yapılmıştır. İthalat için ödenen bedelin yaklaşık yarısı,

yağ ithalatına gitmiştir. Ancak burada dikkat çekici bir nokta, kimi yıllar ithal edilen yağa yakın değerinde ayçiçeği yağı ihracatı gerçekleşmiş olmasıdır.

Çizelge- 8. Ayçiçeğinin Değişik Formlarının Dış Ticaret Değeri (Bin \$)

YIL	İhracat				İthalat			
	Tohum	Yağ	Küspe	Toplam	Tohum	Yağ	Küspe	Toplam
2014	111.265	788.514	108	899.887	406.155	1.199.484	214.608	1.820.247
2015	76.339	680.055	1.744	758.138	237.984	1.101.230	200.394	1.539.607
2016	120.415	636.101	1.928	758.444	263.005	1.015.540	169.000	1.447.545
2017	138.035	548.797	206	687.038	356.471	661.019	185.997	1.203.487
2018*	88.651	351.513	3.350	443.513	323.040	342.586	166.290	831.916

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

Ayçiçeği ihracatımıza ilişkin verilerin de daha iyi anlaşılabilmesi için hangi formdaki ürünlerin hangi ülkelere ihraç edildiğine bakılması gerekir.

Çizelge-9. Ayçiçeği Tohumu İhracat Miktarı (Ton)

ÜLKELER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Cezayir	32	0,10	933	3,05	6.414	13,50	18.330	31,97	5.094	14,01
Ukrayna	3.956	11,86	3.190	10,42	5.549	11,68	6.196	10,81	3.941	10,84
Rusya	10.954	32,84	5.763	18,82	5.004	10,54	5.433	9,48	5.254	14,45
Almanya	1.862	5,58	1.311	4,28	3.857	8,12	5.418	9,45	4.380	12,05
Romanya	2.286	6,85	1.523	4,97	3.417	7,19	4.523	7,89	2.481	6,82
Tunus	3.874	11,62	6.025	19,68	10.278	21,64	3.718	6,49	2.629	7,23
Macaristan	1.097	3,29	1.743	5,69	3.255	6,85	1.909	3,33	688	1,89
İtalya	1	0,00	18	0,06	427	0,90	1.746	3,05	1.303	3,58
Suriye	604	1,81	2.315	7,56	2.725	5,74	1.634	2,85	1.029	2,83
Avusturya	1.782	5,34	390	1,27	114	0,24	1.285	2,24	1.680	4,62
Polonya	321	0,96	754	2,46	1.339	2,82	1.146	2,00	1.372	3,77
Bulgaristan	522	1,57	902	2,95	1.228	2,59	1.141	1,99	1.809	4,98
Azerbaycan	929	2,79	1.098	3,59	695	1,46	970	1,69	891	2,45
Diğer Ülkeler	5.131	15,38	4.654	15,20	3.196	6,73	3.880	6,77	3.806	10,47
Toplam	33.351	100,00	30.618	100,00	47.498	100,00	57.328	100,00	36.356	100,00

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

Ayçiçeği tohumu ihracatımız 2017 yılında 57 bin ton iken, ithalatımız 640 bin ton olmuştur. İhracattan 138 milyon \$ elde edilirken, ithalat için 356 milyon \$ ödenmiştir. Rusya, Moldova ve Bulgaristan yapılan ithalatta %85'lik bir paya sahip olmuştur.

Çizelge-10. Ayçiçeği Tohumu İthalat Miktarı (Ton)

ÜLKELER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Rusya	50.559	9,08	18.026	5,30	49.330	12,90	227.444	35,51	2.843	0,45
Moldova	203.131	36,47	216.432	63,60	173.061	45,26	222.243	34,70	228.648	36,48
Bulgaristan	102.035	18,32	59.300	17,42	51.849	13,56	91.597	14,30	96.167	15,34
Romanya	169.119	30,37	34.182	10,04	56.125	14,68	39.823	6,22	199.994	31,91
Ukrayna	18.598	3,34	2.027	0,60	4.533	1,19	31.328	4,89	504	0,08
Çin	4.883	0,88	6.550	1,92	4.353	1,14	20.923	3,27	73.967	11,80
Diğer Ülkeler	8.584	1,54	3.808	1,12	43.080	11,27	7.084	1,11	24.599	3,93
Toplam	556.909	100,00	340.326	100,00	382.329	100,00	640.442	100,00	626.723	100,00

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

2017 yılında 537 bin tonluk Ayçiçeği yağı ihracatına karşılık, 661 bin tonluk ithalat gerçekleştirilmiştir.

Çizelge-11. Ayçiçeği Yağı İhracat Miktarı (Ton)

ÜLKELER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Irak	419.886	63,23	393.114	63,62	354.257	59,08	251.577	46,81	89.332	25,96
Suriye	140.226	21,12	118.791	19,22	119.673	19,96	112.204	20,88	65.816	19,13
Cibuti	1.258	0,19	7.892	1,28	10.063	1,68	27.292	5,08	26.303	7,64
Lübnan	23.817	3,59	19.609	3,17	15.721	2,62	11.802	2,20	7.442	2,16
Yemen	9.273	1,40	5.693	0,92	5.914	0,99	10.600	1,97	23.765	6,91
İsrail	4.885	0,74	7.241	1,17	5.994	1,00	10.157	1,89	9.479	2,75
Libya	302	0,05	2.446	0,40	9.425	1,57	9.627	1,79	16.614	4,83
Somali	911	0,14	3.575	0,58	6.185	1,03	9.576	1,78	5.232	1,52
Katar	1.396	0,21	1.340	0,22	1.960	0,33	9.377	1,74	6.240	1,81
Diğer Ülkeler	62.123	9,35	58.222	9,42	70.470	11,75	85.280	15,87	93.868	27,28
Toplam	664.077	100,00	617.924	100,00	599.663	100,00	537.492	100,00	344.092	100,00

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

2017 yılında 549 milyon \$ ayçiçeği ihracatına karşılık, 661 milyon \$ ayçiçeği yağı ithalatı gerçekleşmiştir.

Çizelge-12. Ayçiçeği Yağı İthalat Miktarı (Ton)

ÜLKELER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Rusya	601.073	72,49	584.814	73,27	529.637	71,73	411.563	62,29	268.261	63,98
Ukrayna	170.509	20,56	147.691	18,50	141.045	19,10	145.642	22,04	64.794	15,45
Bosna-Hersek	31.601	3,81	48.286	6,05	62.544	8,47	81.796	12,38	54.914	13,10
Bulgaristan	13.521	1,63	4.919	0,62	2.189	0,30	16.008	2,42	17.320	4,13
Romanya	12.269	1,48	12.249	1,53	10	0,00	5.382	0,81	12.264	2,93
Diğer Ülkeler	183	0,02	210	0,03	2.980	0,40	290	0,04	1.734	0,41
Toplam	829.157	100,00	798.170	100,00	738.405	100,00	660.682	100,00	419.288	100,00

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

Ayçiçeği formları içinde en fazla miktarda ithalat yapılanı ayçiçeği küspe ve katı atıklarıdır. 2017 yılında 681 ton ayçiçeği küspe ve katı atıkları ihracatına karşılık 965 bin ton ithalat yapılmıştır.

Çizelge-13. Ayçiçeği Küspe ve Katık Atık İhracat Miktarı (Ton)

Ülkeler	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Azerbaycan	0	0,00	253	3,68	440	6,74	473	69,45	328	2,95
Suriye	325	83,80	0	0,00	134	2,05	181	26,51	1.246	11,20
Gürcistan	63	16,20	0	0,00	0	0,00	26	3,74	25	0,22
İngiltere	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	5.400	48,53
Irak	0	0,00	75	1,09	310	4,74	0	0,00	50	0,45
KKTC	0	0,00	0	0,00	2.490	38,09	0	0,00	4.029	36,20
Türkmenistan	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	50	0,45
Diğer Ülkeler	0	0,00	6.553	95,23	3.164	48,39	2	0,30	0	0,00
Toplam	388	100,00	6.882	100,00	6.538	100,00	681	100,00	11.128	100,00

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

2017 yılında ayçiçeği küspe ve katı atıklarının ihracat geliri 206 bin \$ iken, ithalat için 186 milyon \$ ödenmiştir. Yapılan ithalatın %46'sı Hollanda'dan, %40'ı KKTC'den gerçekleşmiştir.

Çizelge- 14. Ayçiçeği Küspe ve Katık Atık İthalat Miktarı (Ton)

ÜLKELER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Hollanda	449.576	58,18	369.106	46,16	447.339	57,23	447.967	46,41	343.049	47,50
KKTC	273.486	35,39	353.982	44,27	250.627	32,06	381.244	39,50	218.932	30,31
Hong Kong	27.334	3,54	63.471	7,94	64.672	8,27	71.996	7,46	85.026	11,77
Yunanistan	14.131	1,83	7.244	0,91	4.031	0,52	28.309	2,93	35.282	4,89
İngiltere	5.455	0,71	5.873	0,73	14.003	1,79	28.174	2,92	39.944	5,53
Diğer Ülkeler	2.812	0,36	0	0,00	998	0,13	7.445	0,77	0	0,00
Genel Toplam	772.794	100,00	799.676	100,00	781.671	100,00	965.137	100,00	722.232	100,00

Kaynak: TÜİK (*Ocak-Ekim)

Dünya ayçiçeği ithalatı ve ihracı rakamlarına göre: Türkiye ayçiçeği ithalatçısı bir ülkedir. Türkiye ortalama olarak %0,79 oranında ihracat yaparken, ortalama olarak % 12,19 oranında ithalat yapmaktadır.

Çizelge-15. Dünya Ayçiçeği İhracatı (ton)

Ülkeler	2012		2013		2014		2015		2016	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Romanya	653.317	15,38	1.420.170	26,82	1.321.970	27,71	1.099.350	25,15	1.183.712	24,11
Bulgaristan	753.935	17,75	1.240.206	23,42	875.172	18,34	715.510	16,37	688.018	14,01
Macaristan	600.305	14,14	362.574	6,85	436.220	9,14	376.082	8,61	357.191	7,28
Fransa	445.610	10,49	423.881	8,00	441.920	9,26	403.520	9,23	303.217	6,18

Çin	184.224	4,34	190.432	3,60	175.714	3,68	252.047	5,77	296.052	6,03
Ukrayna	282.097	6,64	70.209	1,33	73.896	1,55	47.690	1,09	186.480	3,80
Rusya	274.747	6,47	79.842	1,51	90.634	1,90	60.291	1,38	186.523	3,80
Slovakya	228.559	5,38	268.923	5,08	218.224	4,57	167.023	3,82	176.213	3,59
Arjantin	80.316	1,89	87.183	1,65	74.863	1,57	62.290	1,43	173.000	3,52
ABD	118.464	2,79	141.869	2,68	130.888	2,74	125.679	2,88	106.638	2,17
Türkiye	40.148	0,95	32.311	0,61	33.351	0,70	30.618	0,70	47.498	0,97
Diğer Ülkeler	584.878	13,77	977.915	18,47	898.660	18,83	1.030.327	23,57	1.204.753	24,54
Toplam	4.246.600	100	5.295.515	100	4.771.512	100	4.370.427	100	4.909.295	100

Kaynak: FAOstat

Çizelge-16. Dünya Ayçiçeği İthalatı (ton)

Ülkeler	2012		2013		2014		2015		2016	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
İspanya	476.785	11,40	320.251	6,78	411.523	8,82	376.209	8,49	460.226	9,90
Fransa	142.828	3,41	424.787	9,00	361.594	7,75	252.907	5,71	406.000	8,74
Türkiye	754.162	18,03	710.843	15,06	556.909	11,93	340.326	7,68	382.329	8,23
Almanya	530.695	12,69	501.551	10,63	470.308	10,08	423.144	9,55	356.925	7,68
İtalya	214.622	5,13	249.223	5,28	176.223	3,78	159.742	3,61	225.316	4,85
Portekiz	285.825	6,83	311.536	6,60	246.882	5,29	236.716	5,34	201.176	4,33
Romanya	131.294	3,14	93.357	1,98	118.928	2,55	189.253	4,27	197.215	4,24
Macaristan	70.646	1,69	224.252	4,75	240.798	5,16	159.468	3,60	140.894	3,03
Avusturya	98.453	2,35	142.359	3,02	118.992	2,55	122.897	2,77	134.545	2,90
Belçika	51.598	1,23	130.180	2,76	89.187	1,91	83.809	1,89	91.790	1,98
Polonya	46.370	1,11	50.714	1,07	47.397	1,02	65.516	1,48	50.630	1,09
Kanada	33.635	0,80	23.452	0,50	28.740	0,62	27.691	0,63	27.068	0,58
Diğer Ülkeler	1.345.777	32,17	1.537.949	32,58	1.798.980	38,55	1.991.668	44,97	1.972.960	42,46
Toplam	4.182.690	100	4.720.454	100	4.666.461	100	4.429.346	100	4.647.074	100

Kaynak: FAOstat

Ayçiçeği Tarımında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ürün planlaması ve yağlı tohum üretimine yönelik etkin bir politikanın oluşturulmaması nedeniyle yağlı tohum üretimi yeterli değildir. Bu nedenle ithalata bağımlı bitkisel yağ sektörü, dünya pazarında ki dalgalanmalardan etkilenmektedir.

Türkiye’de bitkisel sıvı yağ tüketiminin önemli bir kısmını yağlık ayçiçeğinden elde edilen ayçiçek yağı oluşturmaktadır. Yurtiçinde tüketilen 900 bin ton civarındaki ayçiçek yağının sadece 500-550 bin tonu ülkemiz üretiminden karşılanmaktadır. Aradaki yağ açığı yağlık ayçiçeği tohumu ya da ham ayçiçek yağı ithalatı yoluyla kapatılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’nin bitkisel yağ sanayinin temel sorunu, hammaddede dışa bağımlılıktır. Son dönemlerde bitkisel yağların gıda sektörü dışında biyodizel üretiminde kullanılması ile enerji sektörünün hammaddesi haline gelmiştir. Dolayısıyla bitkisel yağlar stratejik bir üründür. Türkiye’nin ithalat rakamlarını düşürerek, yerli üretimi artırması gerekmektedir.

Yağlı tohumlarda alım politikalarında lisanslı depoculuk sistemi devreye sokulmalıdır. Ürün değerinin bulması için borsalar etkin hale getirilmelidir.

Ayçiçeği tarımı için Türkiye’nin uygun ekolojik koşullara sahip olmasına rağmen ekim alanı arttırılamamaktadır. Karadeniz Bölgesi’nin iç kesimlerinde ki iller ile İç Anadolu Bölgesi’nde bulunan Konya, Aksaray ve Karaman gibi illerin sulanabilen alanlarında ayçiçeği tarımı yapılabilir. Ege Bölgesi’nde buğday-arpa ve ayçiçeği münavesinin uygulanması yapılabilir.

Kuru tarım arazilerinde yıllık yağış miktarı yetersiz olmasından dolayı verimde önemli ölçüde azalmalar olmaktadır. Sulu tarım arazilerinde ayçiçek tarımı için teşvikler artırılmalıdır. Yağ oranı yüksek ve bölgeye adapte olabilen çeşitler kullanılmalıdır.

Ayçiçeğinde görülen hastalıklara (orobanş da yeni ırkların çıkmasından dolayı ve mildiyö gibi) karşı çiftçiler dayanıklı çeşitler ve kültürel uygulamalar hakkında (gübreleme-sulama zamanı ve miktarları) bilgilendirilmelidir.

Türkiye’de hibrit tohumlar kullanılmasına rağmen ekimi yapılan hibrit çeşitlerin yağ oranı çok düşüktür. Rusya ve Ukrayna gibi ülkelerde kullanılan hibrit tohumların yağ oranlarının yüksek olması nedeniyle bu ülkeler dünya ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Bu konuda yağ oranları yüksek hibrit tohumların kullanımı arttırılmalı ve ekolojik koşullara, bölgelere uygun olarak üretilmeleri sağlanmalıdır.

Yüksek oleik tip Ayçiçeği geniş alanlarda ekilmeye başlanmalıdır. Bu durum piyasaya kaliteli ayçiçeği sunmasının yanında, kızartmalık olarak fazla tüketimi de azaltarak döviz kaybını engelleyecektir. Ayrıca bu yeni tür ayçiçeği, biyodizel için de uygun olduğu için en önemli ithalat kalemi olan petrol ürünlerinin de azalmasına neden olacaktır. Oleik asidi yüksek ayçiçeği ürününden elde edilen ayçiçeği küspesi hayvancılık ve et ürünleri sektörü için kaliteli bir yem kaynağıdır. Oleik asitli ayçiçeği araştırmalarına destek verilerek, gerekli alt yapının ve genetik tabanın oluşturulması sağlanmalıdır.

SONUÇ

Yağlı tohumlarda tamamen dışa bağımlı konumda olan Türkiye, üretimini artırmak zorundadır. Üretim, tüketim, ithalat ve ihracat verileri üzerine oturan bir üretim planlaması yapılmalı, üreticiye verilen destekler artırılmalı, yağ bitkilerinde müdahale alım fiyatı belirlenmeli; üretimi artıracak, dışa bağımlılığı azaltacak politikalar uygulanmalıdır.